
MBIDZO · SIYAZENZELA

Thero dza Fumi na Thihi kha Mbidzo ya Batho Pele Convention

A National Disputation by Mbuyiseni Ndlozi

Tshivenda

01 / 11

U FHELA HA MULANGA WA KALE NA TUMBUDZUKA HA VHARANGAPHANDA VHASWA

Muhumbulo wa "Batho Pele" (Vhathu u Thoma), we u thomani wa vha u mulanga mukhethwa wa Ndayotewa a u tsheeho. Tshigwada tshiswa tsha Vhashumela Muvhuso na vharangaphanda vha maanda vha zwa polotiki vha rangisa madzangalelo avho a tseḁa nahone vha thukhudzela muvhuso we vha ana uri vha ḁo u shumela. Hezwi zwoṱhe vho zwi ita vho ḁisendeka nga ḁa uri a vha nga ḁo dzhielwa maga a ndaṱiso. Hezwi a zwi itiswi nga u kundelwa ha vhathu vha si gathi fhedzi, fhedzi ndi maitele a muvhuso ane a fara masheleni a shango zwa tou nga ndi thundu ya muthu nga eṱhe. Tshifhinga tsha u ita khumbelo ya uri "Ano Maitele Mavhi a Shanduke" tsho fhira. Vhathu vha tea u shumisa Liga ḁa u ḁiimela u vusa mulanga mukhethwa na u ita uri mafulufhedziso a mbofholowo a ndayotewa a bvelele.

02 / 11

U TENDA HO KHAKHEAHO URI U KHETHA ZWI DO PIRINGULULA ZWITHU ZWOṬHE

Fulufhedziso la uri khetho nga dzoṭhe dzi do disa mbofholowo a si ngoho. U engedzea ha u sa vha na dzangalelo ha vhakhethi a zwi sumbedzi u sa londa, fhedzi zwi sumbedza u sa fulufhela vharangaphanda vha zwa polotiki na mahoro a re kha mutevhe wa mabambiri a khetho. Vhathu vho zwi thogomela uri u khetha vhukati ha mahoro o kundelwao u difhedzela tshifhinga. Mafulufhedziso a khetho o no sokou vha bugu dza thabelo dza vhahumbeli. A ri tsha toṭa maṅwe mafulufhedziso kana liṅwe lihora la polotiki. Vhudemokirasi ha ngoho a si tshiitea tshine tsha itwa nga murahu ha miṅwaha miṅwe na miṅwe miṅanu; ndi u shumiswa ha maanda hu sa shanduki, ha vhukuma nga zwigwada zwo dzudzanywaho. Tshifhinga tsha “mukhethi wa muhumbeli” tshi fanela u fhela. Tshifhinga tsha Maanda a Tshitshavha tshi tea u thoma; Ndayotewa ndi thundu ya vhathu. I tea u vha musumbedzo wa duvha na duvha wa vhathu, nga vhathu, u tshi itelwa vhathu.

03 / 11

U TUMBUDZUKA HA VHADZULAPO, U BVA KHA U HUMBELA U YA KHA U BVELEDZA

Vhathu vhothe vha nga zwi vhona uri u Kundelwa Huhulwane ha Muvhuso a hu itiswi nga u shayea ha masheleni kana zwishumiswa, ndi nga nthani ha uri vhathu vha dipfa vha si na maanda a u diitela zwithu. Zwino ho no fhela tshifhinga tshilapfu ro gudiswa u vha Vhahumbeli vha re na Vhutsila, ri tshi gwadama kha 'aletare" dza masipala na mihasho i kundelwaho, ri tshi humbela pfanelo dzine ro no di vha nadzo.

Nga zwenezwo, ri tea u vhumba Buthano la Batho Pele (BPC), sa u Vhuyelela kha Vhuimo ha u Ditika na Maanda a Vhadzulapo. U shanduka u bva kha 'vhane vha lindela' u ya kha 'vhane vha dzhia vhukando.' Heyi ndi khuwelelo ya Siyazenzela, hu si sa liambele la u fulufhuwa, fhedzi sa Maitele a Tshanduko na matshilele. 'Thaidzo ya Vhukuma' ndi ya uri ro hangwa uri ndi rihe tshisima zwithu zwothe zwa ndeme. Ri tea u litsha u disendeka nga maitele a muvhuso o kundelwaho nahone ri hwale vhudivhinduleli ha u Tsireledza Vhumatshelo hashu. Nga zwenezwo Buthano la Batho Pele li tea vha ndila yashu ya u 'Bva' kha u ditika nga vhanwe vhathu ra ditika nga rihe vhanwe.

04 / 11

THAIDZO YA U LWELA U SHANDULA PFANELO DZA VHATHU NGA THUSO YA ZWA MASHELENI

Maitele a madzangano a u Lwela u Shandula Pfanelo dza Vhathu a tea u sasaladzwa. Zwiimiswa zwinzhi zwa vhathu zwo ḡisendeka nga masheleni a vhalambedzi kana thikhedzo ya muvhuso, zwa litsha u ḡiimela ndivho hu uri zwi kone u ṭanganedzwa nga vhane vha vha na maanda a u langa. Mafheleloni, enea madzangano a u lwela u shandula pfanelo dza vhathu a sa zwi ṭhogomeli kana a tshi zwi ṭhogomela, a vhamba maano a u bvisa shango kha vhushai, a fhelisa muloro wa ḡivhazwakale wa shango ḡi re na mveledziso ya u fusha zwishaiwa zwa vhathu.

Zwiṇwe hafhu, Mbofholowo yo thewaho kha Masheleni i a Ḋihanedza. Dzangano ḡo ḡisendekaho nga masheleni a bvaho kha maṇwe mashango ḡi nga si kone u lwela vhathu na shango ḡine wa amba uri u a ḡi imela. Ri tea u humela kha u Ḋiimela Siani ḡa zwa Masheleni, nga Buthano ḡa Batho Pele ḡine ḡa badelwa nga mirado yawo, ḡine la kona u ḡitika, na u ḡifhindulela kha ṭhodega na mafhungo ane a tshimbudzana na vhathu vhane ḡa vha shumela. Arali ra sa tikedza tshanduko nga masheleni ashu, ri do dzula ro ḡitika nga vhaṇwe vhathu nahone ri nga si vuwe ro wana mbofholowo.

05 / 11

U FHELA HA VHARANGAPHANDA VHANE VHA SHUMELA U DIVHUYEDZA NA U TUMBUDZUKA HA VHARANGAPHANDA VHANE VHA SHUMELA TSHITSHAVHA

Ri tea u sasaladza Mahumbulele a Vhorapolotiki vhane vha dzhia Polotiki sa Mushumo wa u Divhuyedza, vhane vha vha tshigwada tsha 'vharangaphanda' vhane vha shumisa tshengelo ya vhatu u itela u pfuma. Maitele a zwino a zwa polotiki ndi u badela vhatu vhane vha Fulufhedzea kha Lihoro, ngeno vha si na ndavha na zwililo zwa vhatu. Ri tea u thea maitele ane Vharangaphanda nga u Shumela Vhatu Zwavhudi, hu si nga u tou vhu renga hu tshi shumiswa 'U Badela u Fulufhedzea' kha Lihoro.

Ri tea u hana mufuda wa polotiki dzine nga zwiinwe zwifhinga dza nea vhakhethi zwifhiwa u itela u vha takadza na u vha ita uri vha fulufhedzee khavho, polotiki dzi kanganyisa vhatu uri vha humbule uri vhorapolotiki vha re na vhuimo ha ntha vha a kwamea nga thaidzo dzavho ngoho hu uri a vha na ndavha navho. Thuso ine ya ita uri vhatu vha ditike ngavho ndi inwe ndila ya u vha langa.

Ri tea u Litsha u tenda uri hu do da Mesia a ri Tshidza. A ri todi vhatshidzi vha re na 'thuthuwedzo' kana 'vhanna vha maanda' uri vha ri ise tshedzani; ri tea u vha na Vharangaphanda vha Tshitshavha vhane vha vha na vhushaka vhuhulwane na vhatu vhane vha vha shumela. Vharangaphanda a si mushumo; ndi Tshitshavhelo tsha u vha Mulanda. Tshifhinga tsha u ditika nga 'Murangaphanda wa Maanda' tsho fhela; tshifhinga tsha uri Tshitshavha tshi Dzudzanyee na u Ditika tsho swika.

06 / 11

U FURALELWA NGA MUVHUSO NA U TUTUWA HA MADZANGANO A VHUGEVBHENGHA

Vhathu vhothe vha a zwi vhone uri Vhathu vho Laṭedzwa na U Litshelelwa. Muvhuso wo kundelwa u ḡadzisa vhuḡifhinduleli hawo, wo sia zwitshavha zwashu zwi khomboni ya u ṭhaselwa nga “Zwigwada zwa Zwigevhenga” zwi ngaho zwa vhakanganyisi, zwa vhugevhenga ho dzudzanywaho na zwiimiswa zwi re na vhushaka na mashango a sili. Muvhuso une wa kundelwa u tsireledza vhathu vha sa koni u ḡilwela kha polotiki dzi kanganyisaho, zwigwada zwa vhugevhenga na kha madzangano a vhugevhenga, wo fhelelwa nga pfanelo ya u vhusa na u dzhia tsheo.

Mishumo yo itelwaho u khwinisa vhutshilo ha vhathu kanzhi i tshinywa nga vhashumela muvhuso vha re na vhukwila vhane vha shuma khoroni, kha zwa vhusimula milayo na kha mihasho ya muvhuso ine ya ṭanganedza tshandanguvhoni na u shumisana na zwigwada zwa vhutshinyi. Vhoramabindu vho pfumaho vha rangisa nzwalelo u fhira ṭhodea dza vhathu.

Bvumo na ṭhonifho zwe zwa vha zwi tshi waniwa nga mirafho ya vhalwelambofholowo zwo tshinywa. Vhukwila ha zwa polotiki na polotiki dzine dza fhandekanya vhathu zwo hoṭefhadza vhuthihi ha vhathu, zwa ita uri zwi vha konḡele u shumisana musi vho sedzana na tshifhinga tshe vha laṭedzwa na u litshelelwa nga muvhuso. Buthano ḡa Batho Pele ḡi ḡo nea tshikhala zwitshavha zwo ḡiimelaho nga zwothe uri zwi shumisane u ḡisa tshanduko khulwane zwi sa khou fhandekanywa nga nṭhani ha u fulufhedzea kha mahoro azwo. Nahone wa ita uri muvhuso u dovhe u shumele vhathu.

07 / 11

MAITELE A TSHUMELO YA TSHITSHAVHA, U VHUYEDZEDZA MAANDA KHA VHATHU

Ri tea u qivhadza uri musi muvhuso u tshi qirula mushumo, vhathu vha tea u dzhia vhukando uri vha hwale vhuqifhinduleli ha u khwinisa vhutshilo havho. Ri tea u vhumba Maitele a Tshumelo ya Tshitshavha, hu si u itela u dzhiela muvhuso mushumo, fhedzi u itela u swikelela thodea dzashu na u ita uri vharangaphanda vha hwale vhuqifhinduleli ha zwiito zwavho. Tshifhinga tshothe musi tshitshavha tshi tshi lugisa tshikolo, kiliniki, bada, vha tshi diitela ndisedzo ya maqi kana ndila ya u wana mudagasi wa duvha, vha dzhia liga la u Diitela Zwithu nthani ha u lindela vhanwe. Ri tea u vhumba zwigwada zwa vhainzhiniere na vhatsila, na zwa tsireledzo ya tshitshavha. Ri tea u sumbedza uri tshumelo yavhuqi na u tshila nga tshirunzi zwi a swikelelea naho muvhuso u tshi kundelwa u zwi ita. A ri khou ita khuwelelo ya uri ri qifhambanye na muvhuso, ndi u Shumisana na Tshitshavha u Piringulula Thaidzo na u Khwinisa Nyimele. Maitele ane ra a shumisa namusi a qo vha mutheo wa tshitshavha tsha khwine tshifhinganani tshi qaho.

Vhathu vhe vha tswa masheleni na u tshinya zwiimiswa zwa muvhuso vha tea u qifhindulela hu si u vhuyelwa nga nyito dzavho. Ri tea u shumisa ndila dzi re mulayoni u ita uri muthu muñwe na muñwe we a ita vhuada a qifhindulele, u katela na u dzhia maga a mulayo nga tshavhukoma arali zwo tea. Ri tea u vhuisa zwishumiswa zwo tswiwaho nga avho vhe vha tendela zwiimiswa zwa muvhuso zwi tshi tshinyala, vhe vha sia mishumo ya muvhuso i gake uri vha qifhindulele kha nyito dzavho. Hovhu ndi vhuqidini vhu re khagala na ho kwhathaho ha u ita uri muvhuso u dovhe u shumele vhathu.

Buthano la Batho Pele li fanela u tanganya Vhagudiswa vhe vha vha vha tshi dzhena kha Zwikolo zwa Muvhuso uri vha farisane mutingati u itela u khwinisa zwishumiswa zwa zwikolo, u kwhathisa mikhwa yavhuqi, na u tikedza pfunzo ya vhuimo ha nthu kha vhaswa. Zwitshavha zwi tea u shumisana uri zwi lugise milindi yothu i re badani dzashu, mavhone a zwiataratani o tshinyalaho, tshampungane, maqi na mutakalo na thulwi dza mathukhwi ane a khou pfudisa mupo washu, kha hu ande u qifuna, u qirwa khana na u diimela. Zwiñwe hafhu, ri tea u kunda zwigevhenga, vharengisi vha zwidzidzivhadzi, zwigwada zwa zwigevhenga na vhatswi. Enea maitele a tshumelo ya tshitshavha a qo vha tsireledzo yashu ya u fhedza ya ndayotewa.

08 / 11

U SA KATELWA KHA IKHONOMI NA MAZWIFHI A THAHELELO YA LUPFUMO

Ri tea u lwisana na Maitele a Ikhonomi ane a Thivhela vhathu uri vha vhuyelwe nga mitshelo ya lupfumo lwa shango javho. Ikhonomi i sia vhathu vhanzhi nnda, nahone “Vha Re Na Maanda” siani ja zwa masheleni vha dzulela u vhudza vhathu uri hu na mikano, hezwi zwi ita uri vhathu vha kondelwe u khwinisa vhutshilo havho. U sa vha na mishumo ha vhaswa ndi u shayea ha khatulokwayo huhulwane, musi vhathu vha dzimilioni vha tshi siiwa vha si na mishumo, a hu sokou vha mbalo-mbalo fhedzi; zwi vhulaha vhumuya ha lushaka. Zwi ita uri vhanwe vhathu vha dzule vhe vhashai minwaha minzhi nahone vha kombetshedzea u sokou tangedza uri vha do tshila vhusiwanani.

Ikhonomi yashu a yo ngo 'tshinyala'; i shuma nga ndila ye ya dzudzanywa ngayo, sa mutshini wa u sa katela vhanwe vhathu na u shoniswa ha lushaka. Musi 'Vhathu vhanwe Vha Langa Ikhonomi' vha sa koni u nea muñwe na muñwe zwithu zwo mu teaho, vhathu vha na pfanelo, na vhudifhinduleli, ha u diitela ikhonomi yo teaho. A ro ngo tea u tangedza ikhonomi ine ya rangisa swikolodo na nzwalelo u fhira vhathu. Ri fanela u vhuvedzedza pfanelo yashu ya u bvedza, ya vhuñe na matshilele avhudi. Buthano ja Batho Pele li fanela u tanganya vhathu uri vha Diitele Mabindu na Mishumo, u fheliswa vhushai, u sika mishumo, u bvedza na u thusa vhadzulapo uri vha diimele siani ja zwa masheleni.

09 / 11

BUTHANO LA BATHO PELE, U DILANGA HO VUSULUDZWAHO

Buthano la Batho Pele a si kilabu ya vhudavhidzani fhedzi, fhedzi ndi Tshiimiswa tsha Vhathu vhe vha Thudzelwa Kule, vhe vha Laṭedzwa kana u Ṭangulwa. Kha vha re na maandani vhane vha khou kundelwa zwino ri tea u ri: “Ro ima ro khwaṭha; ri dzhia vhukando nga tshavhukoma”. Zwino ndi tshifhinga tsha uri ri vhe na vhuthihi. Hetshi ndi tshifhinga tsha uri vhathu shangoni loṭhe vha ṭangane, ri shume sa Nanda ya Mvusuludzo ya Lushaka. Ri tea u ṭangana hu si u itela u nea ‘nyeletshedzo’ vha re na maandā a langa fhedzi, fhedzi u itela u fhaṭa zwiimiswa zwa khwine zwa u shumela vhathu.

Khoro dza zwino dza Dzimasipala, dza Vhusimulamilayo, Phalamennde na vhalangi vhadzo vho kundelwa u ‘Shandula Mafulufhedziso’ a shango a vha mbuyelo dza ndeme kha vhathu vhane vha vha shumela. Nga zwenezwo, ri tea u bveledza Maitele Maswa a Lushaka, a songo thewaho kha tshithu tshine tsha thenga-thenga, fhedzi o thewaho nga ho khwaṭhaho kha Maandā Tshitshavha Tshapo. Buthano la Batho Pele li fanela u vha Mbumbano ya Vhathu vha Vhutsila, vhuthihi ha vhane vha fhaṭa, vhane vha funza, vhane vha tsireledza na vhane vha fhodza. Leneḽo buthano li u tea u vha vhuṭanzi ha uri Afurika Tshipembe a li ḽivhelwi zwine muvhuso waḽo wa vha zwone, Afurika Tshipembe li ḽivhelwa zwine Vhathu vhaḽo vho Dzudzanywaho vha vha zwone. Miloro i re kha ndayotewa i ḽo wedza nga kha zwiimiswa zwa vhathu vha re na maandā; ngauri vhathu ndi zwisima zwa Maandā a vhukuma.

SIYAZENZELA, MAPFUVHI A SA THITHIEDZEI

Hoyu u tea u vha mulaedza washu wa Ambadzifhele kha Divhadzwakale. Tshifhinga tsha u puta zwanda ra sokou lindela tsho fhela; maitele a kale o tshinywa nga nwambo wa vhukhaki, hetshi ndi tshifhinga tsha Dunzi lihulu kha Muvhuso. A rongo tea u ofha heli swiswi, ngauri ndi rihe vhane ra funga mulilo wa shango liswa. Ri tea u dinkedzela kha Siyazenzela, hu si nga u sokou khetha, fhedzi nga nwambo wa uri Vhumatshelo hashu ho disendeka ngazwo. U 'dhitela' zwi amba u vhuyedzedza tshirunzi na vhumuthu hashu kha vathu vha vhuimo ha ntha vhe vha ri ita uri ri dipfe ri tshi sokou vha mbalo, vhahumbeli, vhakhethi na zwipondwa. A ri tshee vathu vhane vha sokou dzula ro pfuna tshisenga, ro lindela vhanwe vha tshi tandulula thaidzo dzashu. Ri tea u vha vathu vha re na Vhukoni ha u Diimela. A ro ngo tea u humbela thendelo ya u tshila, ya u bvelela kana ranga phanda.

Kha muthekiniki muñwe na muñwe, mme muñwe na muñwe, mushumi muñwe na muñwe, na muswa muñwe na muñwe; zwino ndi tshifhinga tsha u tutshela u ditika nga vhanwe. Dzhiani vhutsila hanu, zwishumiswa zwanu na fulufhelo lanu, ni swi ise kha Buthano la Tshitshavha. Shango la kale lo fhatwa kha u ditukufhadza na u lindela hashu; shango liswa li do fhatwa nga Tshumisano ya Vathu u Tandulula Thaidzo na u Vhumba Vhumatshelo. Tshifhinga tsha u 'Ditika nga Vhanwe' tsho fhira, tshifhinga tsha uri vathu vha farisane mutingati tsho swika.

11 / 11

FULUFHEDZISO LA U DZHIA VHUKANDO

Sa lushaka ro swika mafhandeni a ndila, ri tea u khetha vhukati ha vhumatshelo ha mutshinyalo na vhumatshelo ha mvusuludzo. Hetshi ndi tshibuli tsha u fhedzisela! Ri nga dxiwana ri fhasi ha vhuvhusi ha mashango a nda, ri vhathu vhane vha khou sika nga ndala, vhane vha vhuswa nga tshanda tsha tsimbi, nga vharangaphanda vha si na vhukoni kana vha re na vhuada, zwothe zwi tshi khou itea fhasi ha vhuvhusi ha mashango a nda vhu bvelaho phanda. Kana ri nga swikelela 'muloro wa mbofholowo' wa vhomakhulukuku washu, wo disendekaho kha Ndingano, Ubuntu, Vhudiimeli, Mishumo ya Tshitshavha, na Vhuthihi ha Vharema Vhothe.

Ndi kale ri tshi khou haseledza na u tolisisa thaidzo dzashu, u bva kha mbekanyamushumo dza radio, mbekanyamushumo dza televishini, zwine zwa rekhodiwa kha inthanethe, mitangano, na vhudavhidzani, fhedzi mushumo wa vhukuma ndi u dzi tandulula nga tshifhinga tshithihi, pfunzo nga tshifhinga tshithihi, na fhethu huthihi ha vhubveledzi nga tshifhinga tshithihi. Tshifhinga tsha nuuna tsho fhela! Tshifhinga tsha u Dzhia Vhukando tsho swika, nahone ri fanela u thoma zwino!

Nga u sa ditodela zwashu, tshivhindi na u fulufhedzea, ri tea u fhaa vhumatshelo ha khwine ho dzudzanywaho nga vhomakhulukuku washu na u vhona uri ndayotewa yashu ya vhudimokirasi, ine ya vha inwe ya tswikelelo dzashu khulwanesa, i a fhedza tshifhinga tshilapfu na u bvelela! Yeneyi mihumbulo mihulwane ndi ndivhadzo yashu i re khagala kha muvhuso une wa khou kundelwa. Ri songo nala. Ri songo tsetsela murahu. Tshifhinga tsha Murafho wa Siyazenzela tsho swika! VHATIKEDZI VHA MBOFHLOWO! Kha vathu vhothe vha Afrika Tshipembe, kha ri dzhie mihumbulo iyi ri i ise mahayani ashu, zwiataani, mishumoni na fhethu ha vhurabeli. Kha ri haseledze, ri dzudzanye na u fhaa tshiimiswa tsha tshifhinga tshashu, Batho Pele: Ri Rangisa Vathu ri tshi khou di u Bvela Phanda Rothe!